

IM 35 (3-4) 2004.
ICOM

REGIONALNI RAZVOJ I NEMATERIJALNA BAŠTINA

GORANKA HORJAN □ Predsjednica Međunarodni komitet za regionalne muzeje (ICOM ICR)

sl.1. Nacionalni korejski etnografski muzej,
Seoul (National Folk Museum of Korea, Seoul)
Snimio: Damodar Frlan

Međunarodni komitet za regionalne muzeje (ICR) objedinjuje raznovrsne muzeje prema više kriterija - veličini, osnivaču ili djelokrugu. Unutar Komiteta rade svi muzeji, od gradskih do muzeja na otvorenome, od privatnih do onih koje podupire država. Osnovan je 60-ih godina 20. stoljeća i jedan je od onih koji imaju najbrojnije članstvo. Intenzivno se bavi ulogom regionalnih muzeja u njihovim zajednicama, posebno na području kulture, povijesti, okoliša, društvenog razvoja i jezika.

Iako različiti regionalni muzeji imaju zajedničke ciljeve i sukladno svojim mogućnostima prate razvoj struke, njihov je regionalni djelokrug jedna od najvažnijih poveznica u radu, posebno zbog činjenice isticanja uloga regija u suvremenim kulturnim politikama. Svoju komunikacijsku ulogu regionalni muzeji mogu uspješno ispunjavati upravo zahvaljujući bliskom odnosu s lokalnom zajednicom, čime ujedno postaju čimbenik socijalne kohezije u sredini u kojoj djeluju.

Valja istaknuti nekoliko važnih obilježja što ih imaju regionalni muzeji i koja ih čine specifičnima odnosno osiguravaju im određene prednosti u radu s lokalnom zajednicom.

To su:

- jasno definirani kulturni prostor u kojemu djeluju
- uspostavljanje dijaloga s lokalnom zajednicom; poželjno je da on preraste u odnos koji će obuhvatiti obostrane interese, a podrazumijeva sve aspekte kulture (prošle, sadašnje i buduće) koji su solidna baza toga odnosa
- suradnja s tijelima uprave i s administracijom (lokalnom, regionalnom i nacionalnom)
- važnost njihova sudjelovanja u rješavanju ključnih

problema regije pridonosi i boljem radu muzeja (primjeri dobre prakse potvrđuju tu važnost, a izostanak te suradnje često je izvor problema)

□ suradnja s drugim sektorima (turizmom, obrazovanjem, zaštitom okoliša i sl.).

Svi ti čimbenici određuju koliko će snažna biti društvena uloga muzeja.

Nekoliko godina naš se Komitet bavio pitanjima kvalitete i standarda u struci i svakodnevnom radu, a rezultat je objavljena publikacija koja je pobudila veliko zanimanje muzealaca i osim na engleskome, objavljena je na njemačkome, španjolskome i korejskom jeziku.¹ Dobar odjek takvog načina rada usmjerio nas je na odabir teme u sljedećem razdoblju, te je 2003. godine izabrana tema *Museums and Regional Development*. U sklopu teme istražuju se različiti aspekti razvoja na području muzejske djelatnosti, uz pokušaj usredotočivanja na relevantne elemente koji su poveznica između aktivnosti muzeja i okruženja u kojemu on djeluje. Time se stvara zajedničko područje interesa koje povezuje ljude i institucije u očuvanju regionalnog identiteta, a uspjeh se očituje u vidljivim i mjerljivim rezultatima. Dilema pred kojom smo se našli 2004. godine bila je kako temu razvoja povezati s nematerijalnom baštinom koja je izabrana za Generalnu konferenciju.

Odgovor se nametnuo prilično spontano - poveznica su ljudi kao stvaratelji materijalne i nematerijalne baštine, ali i kao oni koji često pojam razvoja poistovjećuju s boljitkom na svim područjima. Usto smo svjesni činjenice da samosvijest, kreativnosti i predanost zajednici izrasta iz identiteta i ima presudnu važnost za razvoj.

U uvodnim izlaganjima na početku dijela konferencije održanoga u sklopu rada ICOM ICR-a naglasili smo nekoliko elemenata koji su bili podloga za daljnju raspravu:

- s obzirom na to da u svezi s baštinom često govorimo o tradicionalnome i autentičnome, a kada je riječ o očuvanju nematerijalne baštine - često i o izoliranim i pretežito ruralnim sredinama, željeli smo upozoriti na potrebu da se ta baština shvati i u suvremenom kontekstu
- pozabavili smo se primjerima muzealizacije sredina u kojima zajednice pokušavaju očuvati svoj identitet
- upozoriti na ponos kojim ljudi čuvaju svoje spomenike jer je kolektivna svijest na neki način jamstvo važnosti i značenja neke sredine u sadašnjosti i najbolji zagovornik za budućnost

□ istaknuli smo usredotočenost tzv. zapadne civilizacije na očuvanje materijalne baštine (posebno za umjetnička remek-djela nije bilo upitno osigurati dostojnu brigu i status)

□ nematerijalna je baština često zanemarivana, kasnije je uočena kao vrijednost koju treba štiti, nerijetko i onda kada je gotovo sasvim iščezla ili je očuvana samo u tragovima

□ upoznali smo se s dragocjenim iskustvima kolega s Dalekog istoka koji su mnogo sustavnije štitali nematerijalnu baštinu.

Globalizacija, uz brojna negativna djelovanja, usmjerava našu pozornost na potrebu čuvanja većeg broja različitih tradicijskih izričaja, vještina i stvaralaštva, zajedno s pripadajućim kulturnim prostorom. Promišljanja na tu temu često su naglašavala dvostruku ulogu koju globalizacija ima:

□ prvo, zahvaljujući suvremenim načinima komunikacije, pruža brojne mogućnosti promocije i prenošenja

□ drugo, postavlja dominantan model koji ugrožava raznolikost i zatire posebnosti lokalnih izričaja.

Svijest o tome ostavlja nam mogućnost odabira i djelovanja usmjerenoga na očuvanje kulturne raznolikosti. Put praćenja nematerijalne baštine otvara svijet gotovo paralelan sa suvremenim, u kojemu živimo. To je svijet koji ima prostorne korijene i tradicionalni okvir, za razliku od užurbane mobilnosti današnjega hektičkog okruženja.

No ta dva svijeta ne moraju biti u suprotnosti. Baština općenito, a posebno nematerijalna, može imati važnu

ulogu u stvaranju potrebne ravnoteže - stvaranja čvrstog uporišta i nužnog nadahnuća za vlastitu kulturu koja će biti temelj novog razvoja.

Regionalni muzeji posebice moraju biti senzibilizirani za očuvanje te baštine jer su s njom u izravnijem dodiru nego tzv. veliki muzeji i, naravno, trebali bismo biti svjesni da u tom procesu nije riječ isključivo o prošlosti jer je nematerijalna baština vezana za ljude i stoga ima golemo društveno značenje. Daje nam osjećaj stabilnosti i sigurnosti, nužan za razvoj ljudskih resursa na svim područjima, kao i sposobnost sučeljavanja s novim izazovima.

Komunikacijske tehnologije i novi mediji zamijenili su tradicijske oblike ponašanja i običaje. Muzeji ne zadržavaju prošlost u izložbene vitrine već suvremena interpretacija uspostavlja nove veze i otvara nove mogućnosti. Sve smo svjesniji kako se i veliki kapital seli na područje nematerijalnoga. Intelektualne usluge i kreativnost zaposlenih postaju sve važniji - spremnost na brzo nalaženje novih rješenja ne stvaraju samo financijski kapital, već i onaj kulturni.

Carstvo ideja i kreativnih energija golemo je, no one koje imaju najjači učinak često su rezultat ponavljanja i trajnog utjecaja. Najveći je problem kako u zajednici stvoriti pozitivan imidž i uvjeriti autoritete da osiguraju potrebni pritisak na zajednicu kako bi se zaštitila ranjiva nematerijalna kultura. Ona se iščitava u raznolikim oblicima, ali potrebno je izgraditi ideološki okvir u kojemu bi se našli oblici prihvatljivi za zajednicu i prikladni za povezivanje s drugim sektorima.

Tijekom ceremonije otvaranja konferencije Koreja je kao domaćin predstavila brojne oblike nematerijalne baštine, među njima i tradicijsko pripovijedanje koje je uvijek prepuno poruka i prezentira elementarne ljudske vrijednosti, često kontrastirajući loše i dobre postupke. Europski primjeri izneseni na konferenciji uglavnom su se kretali na području tradicijskih obrta, koji su s uvođenjem novih tehnologija izgubili utilitarnost, ali sve češće nalaze novu namjenu na području turizma. Taj proces prate i razni oblici zlouporabe, te je pred muzejima zahtjevan zadatak da sprečavaju takve pokušaje.

Korejski muzeji prezentirali su zavidnu razinu čuvanja svoje nematerijalne kulture. Podatak da Koreja ima 108

sl.2.-4. Ceremonija čaja u Nacionalnom korejskom etnografskom muzeju, Seoul
Snimio: Damodar Frlan

zaštićenih spomenika nematerijalne baštine na nacionalnoj razini (postoji još i legislativa na gradskoj i regionalnoj razini) sasvim dovoljno govori.

I tu dolazimo do još jednoga ključnog čimbenika za očuvanje nematerijalne kulture, a to su emocije. Osjećaj vrijednosti nije sve - osjećaj ljudi prema vlastitoj kulturi i tradiciji presudan je u zaštiti nematerijalnog blaga, stvara se ljubav prema naslijeđu, koja potiče ljude na uključivanje u promociju i zaštitu, potiče ih da prenose osjećaj za te vrijednosti na mlade generacije i njeguju u njima pozitivan odnos prema baštini.

U ovom osvrtu na konferenciju u Seoulu željela sam naglasiti kako su različiti aspekti baštine isprepleteni s društvenim kontekstom. Godišnjim konferencijama Komiteta za regionalne muzeje, pa tako i onom u Seoulu, želi se pokazati kako muzeji i baština ne žive u izoliranome, sebi samodovoljnom svijetu, već su interaktivan prostor otvoren novim mogućnostima, koji ne mora biti neprijateljski raspoložen čak ni prema ekonomiji.

Temu razvoja nastavljamo i tijekom sljedeće godišnje konferencije, koja će se održati na Isle of Man i u Liverpoolu u listopadu 2005. godine, s podnaslovom *Muzeji - partnerstvo - zajednica*.

Primljeno: . svibnja .

REGIONAL DEVELOPMENT AND THE INTANGIBLE HERITAGE

During the opening ceremony of the 20th General Conference and the 21st General Assembly of the International Council for Museums (ICOM) in Seoul, Korea, as the host presented various forms of the intangible heritage such as traditional storytelling which is always full of messages and presents basic human values that often contradict good and bad actions.

The Korean museums presented the preservation of their intangible culture at an admirable level, and the fact that Korea has 108 protected monuments of the intangible heritage on a national level (there is also legislation on a municipal and regional level) says plenty.

The European examples that were presented at the conference were basically in the area of traditional trade that lost

their utility with the introduction of new technologies but are finding new use of it in the sector of tourism. There are also different forms of misuse that come with the process and it is the task of museums to stop misuse.

The reason for the dilemma facing the members of the ICOM International Committee for Regional Museums in 2004 was finding a way of connecting development with the intangible heritage which was chosen as the main theme at the General Conference in Seoul.

A few elements were stressed in the introductory presentations in the early part of the conference, which were bases for further discussion:

- **stressing the need for heritage to be regarded in a modern context;**
 - **examples of presenting regions in museums in which communities are trying to preserve their identity**
 - **noting the pride of the people that take care of their monuments because collective consciousness is a sign and guarantee of the importance of a region in the present time and the best promoter for the future**
 - **the stress the so-called Western civilisation places on the preservation of the tangible heritage (especially of masterpieces for which there is no doubt that they would receive the right care and status)**
 - **the intangible heritage was usually neglected and only later considered as a value that should be protected after it had almost waned or was barely preserved**
 - **the valuable experiences of the colleagues from the far East who systematically protected their intangible heritage.**
- The author finds that regional museums have to act more sensibly in preserving their intangible heritage since that they are in much more of a direct contact with it than so-called large museums and they should not be focused on the past exclusively because the intangible heritage is connected to people and has a huge social significance.**